

Л. Пуховська // Порівняльна професійна педагогіка. – 2011. – Вип. 1. – С. 97–106.

10. Романенко М. І. Методологія та зміст сучасної післядипломної педагогічної освіти / М. І. Романенко // Післядипломна освіта в Україні. – 2007. – № 1. – С. 35–37.

11. Сорокин В. М. Специальная психология: учеб. пос. / В. М. Сорокин. – СПб.: Речь. 2003. – 216 с.

12. Villegas-Reimers E. Teacher Professional Development: an International Review of the Literature / E. Villegas-Reimers. – Paris: UNESCO, International Institute for Educational Planning, 2002. – 178 p.

REFERENCES

1. Vitenko, I. S. (2006). *Osnovy psykholohii. Osnovy pedahohiky*. [Fundamentals of psychology. Fundamentals of pedagogy]. Chernivtsi.

2. Volkova, N. P. (2007). *Pedahohika*. [Pedagogy]. Kyiv.

3. Husakov, V. H. (2006). *Osnovnye obyektivnye zakony, zakonornosti y pryntsyu rynochnoi ekonomyky*. [Basic objective laws, patterns and principles of market economy]. Mynsk.

4. Zhdanova, Y. F. (2001). *Anhlo-russkyi ekonomycheskyi slovar*. [English-Russian Dictionary of Economics]. Moscow.

5. Zubko, A. M. (2010). *Teoretyko-metodychni zasady pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohiv u systemi pislidyplomnoi osvity*. [Theoretical and methodological principles of teacher training in the system of postgraduate education]. Kherson.

6. Oliinyk, V. V. (2013). *Tendentsii rozvytku pislidyplomnoi osvity v umovakh transformatsii suspilstva*. [Trends in the development of postgraduate education in a transformation of society]. Kyiv.

7. Oliinyk, V. V. (2011). *Suchasni transformatsii pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity v Ukraini*. [Modern transformations of postgraduate pedagogical education in Ukraine]. Kyiv.

8. *Osnovy psykholohii i pedahohiky*. (2006). [Fundamentals of psychology and pedagogy]. Kyiv

9. Pukhovska, L. (2011). *Profesiyni rozvytok pedahohiv u hlobalnomu osvithomu prostori*. [Professional development of teachers in the global educational space]. Kyiv.

10. Romanenko, M. I. (2007). *Metodolohiia ta zmist suchasnoi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity* [Methodology and content of modern postgraduate pedagogical education]. Kyiv.

11. Sorokyn, V. M. (2003). *Spetsyalnaia psykholohiia*. [Special psychology]. St. Petersburg.

12. Villegas-Reimers, E. (2002). *Teacher Professional Development: an International Review of the Literature*. – Paris: UNESCO, International Institute for Educational Planning.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БИРКА Маріан Філаретович – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, психології та теорії управління освітою Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області.

Наукові інтереси: професійна підготовка та професійний розвиток вчителів природничо-математичних дисциплін в умовах інформаційного суспільства, підготовка майбутніх учителів інформатики та математики.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BYRKA Marian Filaretovych – Doctor of Education, Associated Professor, Professor of the Department of Pedagogy, Psychology and Education Management, Institute of Postgraduate Pedagogical Education of Chernivtsi region.

Circle of scientific interests: professional education and professional development of teachers of natural and mathematical sciences in the information society, preparation of future teachers of informatics and mathematics.

Стаття надійшла до редакції 12.07.2019 р.

УДК 378.147.227

DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.3

БОРОВА Тетяна Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1765-4425>
e-mail: borovat71@gmail.com

САМОКОРЕКЦІЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СТУДЕНТІВ ЗВО

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Функціонування та розвиток суспільно-економічних формацій, перехід від однієї формації до іншої, більш прогресивної, складають основний зміст діалектики суспільного життя. У ході формування інформаційного суспільства одним із потужних важелів соціального

розвитку можна вважати освіту, зокрема вищу. У зв'язку з цим, на перший план в освітньому процесі висувається не формальна організація освітнього процесу, а цілеспрямована інформаційна взаємодія викладача і студента, які отримують задоволення від спілкування, спрямовуючи свою діяльність на саморозвиток через

інформацію – знання – розвиток. Відтак, визначається доцільність дослідження питань, які впливають безпосередньо на якість вивчення іноземної мови, визначають механізми, які допоможуть у засвоєнні іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен самокорекції досліджувався як психологами, так і педагогами. Так, у розрізі поняття самореалізації самокорекція вивчалася тими науковцями, як: Л. Карамушка, М. Каган, Л. Кеган, А. Маслоу. М. Гриньова досліджувала самокорекцію у поєднанні з саморегуляцією. Проте не було досліджене питання самокорекції формування іншомовної компетентності, складовою якої є іншомовна комунікація.

Проведений аналіз наукової літератури засвідчує, що проблема розвитку комунікативної іншомовної компетентності у процесі вивчення іноземної мови досліджувалась у працях Л. Биркун, Т. Колбіної, С. Ніколаєвої, Ю. Пассова, Н. Тучіної та ін. Становлять інтерес наукові праці з питань навчання іноземній мові за професійним спрямуванням (О. Бакаєвої, О. Борисенко, І. Зуєнко та ін.), іншомовної підготовки студентів економічних спеціальностей (О. Хоменко). Розуміючи актуальність вивчення іноземної мови та складність її коригування у процесі вивчення також не викликає сумнівів необхідність вивчення такого напрямку як самокорекція формування іншомовної комунікації у студентів закладів вищої освіти.

Мета статті – аналіз феномену самокорекції процесу формування іншомовної комунікації у студентів закладів вищої освіти, визначення поняття самокорекції через призму понять розвиток, професійний розвиток, саморозвиток та самореалізація, визначення інструментарію щодо вимірювання самокорекції формування іншомовної комунікації у студентів ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Одними з головних завдань закладу вищої освіти висунуто: провадження на високому рівні освітньої та наукової діяльності і забезпечення творчої діяльності учасників освітнього процесу, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації і використання отриманих результатів в освітньому процесі; утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах; створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів тощо [4]. Таким чином, Закон визначає пріоритетні напрями діяльності закладу вищої освіти у розвитку

особистості.

Важливо зауважити, що особистість розглядається у постійному русі, розвитку. В Енциклопедії освіти розвиток особистості – це «процес формування особистості як соціальної якості людини в результаті її соціалізації і виховання» [3, с. 787]. Тобто в основі розвитку особистості покладено спрямованість людини на соціалізацію (адаптацію в соціумі) та виховання. Отже, ми розглядаємо розвиток особистості як спрямований процес формування цілісної системи відносин особистості з іншими членами соціуму.

Визначивши особливості розвитку особистості, можна визначити необхідні шляхи спрямування її на подальший саморозвиток. Погоджуємося з Г.Єльніковою, що саморозвиток – це довільний розвиток. Він може бути усвідомленим і спонтанним [1]. Саморозвиток може здійснюватися швидше, коли в людини виникає в цьому потреба. Будь-який фахівець певної сфери має свої особливі якості, зокрема, що стосуються формування професійної компетентності.

Необхідно зауважити, що розвиток професіоналізму зумовлений зростанням рівня складності виробничих завдань. Визнаючи пріоритетність швидкого пристосування до нових умов, можна говорити про ефективність та продуктивність кінцевого результату.

Говорячи про кінцевий результат освітньої діяльності, слід приділити увагу якості надання освітніх послуг, що вважається безумовним критерієм продуктивності праці науково-педагогічного працівника. Якість вищої освіти визначена Законом «Про вищу освіту» як – відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом вищої освіти та/або договором про надання освітніх послуг [4].

Сучасні підходи до тлумачення продуктивності педагогічної діяльності наголошують на виборі, створенні, модернізації системи цілеспрямованих впливів педагога-професіонала на студентів не тільки з метою їх освіти, розвитку, а й формування в них готовності до подальшого саморозвитку і самовдосконалення.

Діяльність є процес реалізації активності людини у будь-якій професійній сфері. Розвиток професійної діяльності завжди пов'язаний з самоактуалізацією людини. Л. Карамушка, М. Ткалич наголошують на синонімічності понять «самоактуалізація» і «самореалізація» [5, с. 15]. На нашу думку, саме професійний розвиток надасть унікальності та цілісності кожній особистості, яка прагне самовдосконалення. Неперервне самовдосконалення є основою професійної діяльності фахівця.

Самореалізація може бути способом життя особистості та формувати систему цінностей і простір для самовизначення, само здійснення. Саморегуляція – це вміння людини бачити кінцеву мету діяльності, самостійно знаходити оптимальні шляхи її досягнення і домагатися здійснення [2]. Результатом саморегуляції є формування цілеспрямованості, організованості, умінь володіти собою.

Розвиток адаптивності здійснюється через формування та вдосконалення механізмів саморегуляції. Підсистема саморегуляції передбачає три взаємопов'язані механізми – функціональні, операційні, мотиваційні. Рефлексія дає основу для корекції та самокорекції. На нашу думку, корекція – це зміна властивостей особистості з метою розвитку її здібностей, які розвиваються згідно з нормами, правилами, вимогами суспільства і самої людини. Корекція може бути зовнішньою або внутрішньою. Внутрішня корекція як усвідомлене самостійне коригування людиною своєї діяльності і є самокорекцією. Тобто викладач або студент сам вносить корективи у свою професійну діяльність, спираючись на існуючі в практиці норми, правила, стандарти.

Отже, ступінь самореалізації людини, саморегуляції та самокорекції своєї діяльності залежить від того, наскільки вона оволоділа тими чи іншими компетентностями.

У процесі розроблення системи професійно зорієнтованої іншомовної підготовки студентів нашого університету враховувалося, що розвиток професійної іншомовної комунікативної компетентності неможливий поза соціально-професійним середовищем, для моделювання якого необхідно створити відповідні педагогічні умови, де невід'ємною складовою є діалог між учасниками освітнього процесу. Нами використана двокomпонентна система взаємодії діяльності викладача, діяльності студента, змісту освіти, тому що в цьому разі виникає їх спільна діяльність щодо розв'язання будь-якого завдання, рішення якого може з'являтися в процесі його виконання, у ході спільної праці студента та викладача. При цьому студенти відіграють роль суб'єкт-об'єкта або суб'єкта навчання.

Звертаючи увагу на важливість формування автономії студента у ході вивчення іноземної мови, у процесі створення системи зосереджується увага на управлінні засвоєнням знань на студентському рівні, на таких функціях управління як самоконтроль, самокорекція та саморегулювання.

Формування іншомовної компетентності проходить через реалізацію завдань, які не є суто мовленнєвими, навіть коли вони передбачають функціонування певних видів

мовлення та використання комунікативної компетентності студента. Виконання поставлених завдань відбувається на основі застосування видів мовленнєвої діяльності, вони передбачають опрацювання шляхом рецепції, продукції, інтеракції або медіації письмових або усних текстів. Зв'язок між завданням і текстом залежить від суті завдання. Викладачами кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу було створено систему завдань, які відповідали комунікативній спрямованості, були діяльнісно-орієнтованими та ґрунтувалися на автентичних текстових матеріалах і могли бути застосовані з урахуванням ІТ технологій. Важливим фактором у навчанні студентів іноземній мові за професійним спрямуванням є безпосередня їх взаємодія з викладачами.

Розвиток самоконтролю та самокорекції є однією з головних умов формування високого рівня саморегуляції у будь-якому процесі. Ефективна саморегуляція в цьому процесі є показником її сформованості. У зв'язку з цим, моніторинг є механізмом аналізу самоконтролю і самокорекції, одним з інструментів моніторингу є кваліметрична модель.

Використання кваліметричного підходу до визначення якості діяльності учасників освітнього процесу в умовних балах дає змогу показати наявні результати управління (самоуправління) процесом та динаміку розвитку (саморозвитку) в межах вимог щодо учасників освітнього процесу (табл. 1).

З метою визначення рівня ефективності сформованості іншомовної комунікації студентів необхідно проставити «значення коефіцієнта відповідальності», ступінь виявлення якого вимірюється за такою шкалою: 0,00 – критерій фактично не має виявлення; 0,25 – критерій має незначне виявлення; 0,50 – критерій виявляється в межах 40% – 60% вимог; 0,75 – критерій виявляється в межах 61% – 75% вимог; 1,00 – критерій виявляється в межах 76% – 100% вимог. Така кваліметрична модель розроблена в Excel й використовуватися як самим викладачем, так і студентом. Результати об'єктивізуються у разі залучення експертної групи до оцінювання.

Отже, розроблена кваліметрична модель самокорекції іншомовної комунікації студентів ЗВО дозволяє визначити рівень розвитку того чи іншого чинника сформованості іншомовної комунікації, що полегшує роботу викладачу та дає можливість самому студенту побачити прогалини у роботі та визначити вектори подальшої роботи. За допомогою кваліметрії та з залученням експертів прозоро та об'єктивно встановлюється ступінь сформованості іншомовної комунікації у студентів ЗВО.

Таблиця 1.
Кваліметрична модель самокорекції
іншомовної комунікації студентів ЗВО

фактор - Ф	вагомість - W	критерій	вагомість - W	коефіцієнт відповідності - K	значення коефіцієнта відповідності	часткова оцінка за критерієм	часткова оцінка фактора
1. уміння швидко та правильно орієнтуватися в умовах зовнішньої ситуації спілкування	0,10	1. монолог	0,50	K1	0	0	0,00
		2. діалог	0,50	K2	0	0	
2. уміння правильно планувати свою мову, тобто зміст комунікативного акту	0,27	3. монолог	0,55	K3	0	0	0,00
		4. діалог	0,45	K4	0	0	
3. уміння знаходити адекватні засоби для передавання необхідного змісту	0,30	5. монолог	0,50	K5	0	0	0,00
		6. діалог	0,50	K6	0	0	
4. уміння забезпечувати зворотний зв'язок	0,33	7. монолог	0,52	K7	0	0	0,00
		8. діалог	0,48	K8	0	0	
Загальна оцінка в частках одиниці	1,00						0,00

Кваліметрична модель надає студенту реальні результати сформованості іншомовної компетентності, а також є інструментом самокорекції своєї іншомовної компетентності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Таким чином, використання моніторингових технологій дозволяє ефективно управляти рівнем сформованості іншомовної комунікації. Моніторингові та самомоніторингові процедури надають своєчасний та ефективний зворотний зв'язок як науково-педагогічному працівнику, так і студенту. У процесі застосування моніторингової процедури суттєвим є використання вимірювального інструментарію, зокрема, кваліметричного.

Отже, за результатами експерименту виявилось, що студенти галузі «Менеджмент» формують професійно зорієнтовану іншомовну комунікативність краще за студентів інших спеціальностей. Також підраховано, що протягом останніх трьох років студенти цих спеціальностей складають державний іспит на «відмінно» на 15% вище ніж студенти інших економічних спеціальностей.

У подальшому передбачається дослідження із залученням моніторингового інструментарію щодо самокорекції студентами інших компонентів іншомовної компетентності та апробування цього інструментарію на ІТ платформах.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Адаптивне управління: міжгалузеві зв'язки, науково-прикладний аспект: колективна монографія / Г. В. Єльнікова, Т. А. Борова, З. В. Рябова та ін. [За заг. та наук. редакцією д-ра пед. наук, професора Г. В. Єльнікової]. – Харків:

Мачулін, 2017. – 440 с.

2. Гриньова М. В. Теоретичні основи дослідження змісту саморегуляції діяльності людини / М. В. Гриньова // Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки. – 2010. – Вип. 7. – С. 73–77.

3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

4. Закон про вищу освіту. – Режим доступу – <https://zakon.help/law/1556-VII/edition25.07.2018/>

5. Карамушка Л. М. Самоактуалізація менеджерів у професійно-управлінській діяльності (на матеріалі діяльності комерційних організацій): монографія / Л. М. Карамушка, М. Г. Ткалич. – Київ–Запоріжжя: Просвіта, 2009. – 260 с.

REFERENCES

1. *Adaptyvne upravlinnya: mizhgaluzevi zvyazky, naukovo-prykladnyj aspekt: kolektyvna monografiya* (2017). [Adaptive management: cross-industry communication, scientific and applied aspects]. Harkiv.
2. Grynova, M. V. (2010). *Teoretychni osnovy doslidzhennya zmistu samoregulyaciyi diyalnosti lyudyi*. [Theoretical foundations of the study of the content of self-regulation of human activity]. Kyiv.
3. *Encyklopediya osvity* (2008). [Encyclopedia of Education]. Kyiv.
4. *Zakon pro vyshhu osvitu* (2018). [Law on Higher Education]. Kyiv.
5. Karamushka, L. M. (2009) *Samoaktualizaciya menedzheriv u profesijno-upravlinskij diyalnosti (na materialy diyalnosti komercijnyh organizacij)*. [Self-actualization of managers in professional-management activity (on the material of activity of commercial organizations)]. Kyiv–Zaporizhzhya.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БОРОВА Тетяна Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Наукові інтереси: управління педагогічними кадрами, технології професійного розвитку фахівців, сучасні методи та технології викладання іноземної мови.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BOROVA Tetyana Anatoliyivna – D.sc (Pedagogy), Professor, Chair of the Department of Pedagogy, Foreign Philology and Translation of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Circle of scientific interests: Education Management (Human capital in the education sphere, HE Competitiveness, Modern methods and technology in teaching English.

Стаття надійшла до редакції 12.06.2019 р.